

Postoje studentů středních škol z Kostelce nad Orlicí k azylové problematice

Jana Prausová

Bakalářská práce
2008

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2007/2008

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Jana PRAUSOVÁ

Studijní program: B 7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální pedagogika

Téma práce: Postoje studentů středních škol z Kostelce nad Orlicí k azylové problematice.

Zásady pro vypracování:

Zpracování teoretických východisek pro praktickou část práce.

Provedení kvantitativního výzkumu formou dotazníkového šetření.

Zpracování a vyhodnocení výsledků výzkumu.

Přijetí odpovídajících závěrů.

Rozsah práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

HARTL, P., HARTLOVÁ, H. Psychologický slovník. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-303-X

GULOVÁ, L., ŠTĚPAŘOVÁ, E. Multikulturní výchova v teorii a praxi. Brno: MSD, 2004. ISBN 80-86633-14-4

PRŮCHA, J. Multikulturní výchova: příručka (nejen) pro učitele. Praha: Triton, 2006. ISBN 80-7254-866-2

PRŮCHA, J. Multikulturní výchova: teorie - praxe - výzkum. Praha: ISV, 2001. ISBN 80-85866-72-2

PRŮCHA, J. Interkulturní psychologie. Praha: Postál, 2004. ISBN 80-7178-885-6

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Jakub Hladík

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

7. ledna 2008

Termín odevzdání bakalářské práce:

30. května 2008

Ve Zlíně dne 7. ledna 2008

L.S.

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
děkan

Mgr. Jarmila Celá
ředitel ústavu

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá postoji studentů k imigrantům, migraci a k multikulturní výchově v rámci vzdělávání na střední škole.

Teoretická část práce uvádí historii azylu a exilu v České republice, definice týkající se azylové problematiky a ukazuje, jak je multikulturní výchova na našich školách uplatňována v rámci RVP.

Praktická část práce je zaměřena na zjištění postojů studentů středních škol ve městě Kostelec nad Orlicí k azylové problematice.

Klíčová slova: imigrant, migrace, postoje, předsudky, stereotypy, multikulturní výchova

ABSTRACT

This Bachelor thesis deals with attitude of students to immigrants, migration and to multicultural upbringing within the framework of education at secondary schools.

Theoretic part of thesis describes history of asylum in Czech Republic, definition related to asylum problems and shows, how the multi-cultural upbringing is used within RVP at our schools.

Practical part of thesis analyses the attitude of secondary school student at town Kostelec nad Orlicí to asylum problems.

Keywords: immigrant, migration, attitudes, prejudices, stereotypes, multicultural education

Neztrácejte víru v lidstvo. Pomyslete na stamiliony lidí, kteří vám nikdy neprovedli žádný hanebný kousek.

Elbert Hubbard

OBSAH

ÚVOD.....	8
I TEORETICKÁ ČÁST	9
1 ZÁKLADNÍ POJMY	10
1.1 ETNIKUM, ETNICITA	10
1.2 NÁROD, NÁRODNOSTNÍ MENŠINA	10
1.3 RASY A RASISMUS	11
1.4 PŘEDSUDBY A STEREOTYPY	12
1.5 MIGRACE A AZYL	13
2 STRUČNÉ DĚJINY AZYLU A EXILU V ČECHÁCH	14
2.1 UPRCHLICTVÍ DO ROKU 1989	14
2.2 UPRCHLICTVÍ PO ROCE 1990	14
3 POSTOJE, PŘEDSUDBY A STEREOTYPY	16
3.1 POSTOJE	16
3.1.1 Postoje k imigrantům	17
3.2 PŘEDSUDBY	17
3.2.1 Vznik a vývoj předsudků u dětí a mládeže	18
3.2.2 Zdroje předsudků	18
3.2.3 Redukce předsudků	18
3.3 STEREOTYPY	19
4 MULTIKULTURALISMUS	20
4.1 MULTIKULTURNÍ SPOLEČNOST	20
4.2 MULTIKULTURNÍ VÝCHOVA	21
5 RÁMCOVÉ VZDĚLÁVACÍ PROGRAMY	23
5.1 HLAVNÍ ZMĚNY	23
5.2 KONCEPCE RVP.....	24
5.2.1 obor agropodnikání	24
5.2.2 obor obchodní akademie a obchodní lyceum.....	25
II PRAKTICKÁ ČÁST	26
6 VÝZKUM.....	27
6.1 ZÁMĚR PROVEDENÍ KVANTITATIVNÍHO VÝZKUMU	27
6.2 DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ.....	27
6.2.1 Projekt dotazníkového šetření	27
6.2.2 Výsledky dotazníkového šetření	29
6.2.2.1 Obecné informace	29
6.2.2.2 Postoje studentů k imigrantům a azylové problematice.....	30
6.2.2.3 Poznávání jiných kultur a národů.....	34
6.2.3 Platnost stanovených hypotéz	36
7 ZÁVĚR.....	39
ZÁVĚR	41
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	42
SEZNAM INTERNETOVÝCH ZDROJŮ	43

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	44
SEZNAM PŘÍLOH.....	45

ÚVOD

Problematika migrace a azylu má dopady na různé oblasti společenského i hospodářského života země. Tyto dopady mají bohužel i negativní charakter, který si většina z nás spojí zejména s bezpečností jedince i společnosti. Migrace má ale i velice pozitivní vliv a to na „omládnutí“ nebo zmírnění úbytku původní populace.

Legální migrace není v posledních letech tolik diskutovaným tématem tak, jak tomu bylo dříve. Ještě dnes si vzpomínám, jak toto téma nenechalo chladnou žádnou domácnost a z nich se nespokojenost s uprchlíky přenášela na celé obce a města.

Vyrostla jsem na vesnici poblíž Kostelce nad Orlicí, kde nyní stojí Pobytové středisko pro uprchlíky. Když se v roce 2001 mělo pobytové středisko otvírat, vznikaly různé spolky a petice proti jeho otevření. Tehdy jsem studovala na Obchodní akademii v Kostelci nad Orlicí a nad tímto tématem jsme debatovali jak doma, tak i ve škole.

Když jsem uvažovala nad tématem mé bakalářské práce, vrátila jsem se v myšlenkách na střední školu a později i na vyšší školu, na které jsem vykonávala v pobytovém středisku praxi. Uvažovala jsem nad tím, jak nynější středoškoláci vnímají azylovou problematiku, zda se jich toto téma stále týká, nebo zda je již dávno promlčené.

V teoretické části se proto budu věnovat nejprve základním pojmům, týkajících se azylové problematiky. Samozřejmě je důležité stručně nastínit historii migrace u nás a poté vymezit postoje, předsudky a stereotypy. Závěr teoretické části bych chtěla věnovat pedagogickému hledisku, konkrétně multikulturalismu ve výchově a rámcovým vzdělávacím programům.

V praktické části bych chtěla vytvořit dotazníky, které by zjišťovaly postoje studentů Obchodní akademie a Střední zemědělské školy v Kostelci nad Orlicí k azylové problematice.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 ZÁKLADNÍ POJMY

Každý, kdo chce porozumět azylové problematice a multikultuře všeobecně, měl by se orientovat v základních pojmech, které jsou v těchto oblastech nejpoužívanější. V médiích můžeme často slyšet různé pojmy, které donedávna nebyly u nás příliš známé a mnohdy jsou používány bez jejich vysvětlení.

Proto bych hned na začátku bakalářské práce ráda objasnila pojmy etnikum, rasa, kultura, identita apod.

1.1 Etnikum, etnicita

Výraz etnikum pochází z řečtiny a k tomuto slovu můžeme přiřadit synonyma kmen, rasa nebo národ.

Druhý pojem etnicita je jedním z nejdůležitějších pojmů v multikulturní výchově. Etnická příslušnost je totiž sounáležitost jednotlivce s etnickým společenstvím na základě objektivních a subjektivních komponentů jeho etnicity.

Etnicita má 2 neodlučitelné součásti. Do objektivní části řadíme jazyk a do subjektivní řadíme postoje, zvyklosti nebo hodnotový systém. Projevy etnické příslušnosti závisí zejména na uvědomování si ji a na možnosti ji svobodně projevovat.

Etnologové a sociologové uvádějí, že podstatným znakem etnicity je zejména společný jazyk a teritorium. Existují ale i mnohé případy, kdy jeden jazyk je natolik rozšířený a mluví s ním různá etnika. Nejznámější je případ angličtiny, kterou mluví na několika kontinentech. Tato situace se však netýká pouze angličtiny, ale i méně známých jazyků jako je srbochorvatština, kterou používají jak Srbové, tak i Černohorci.

Na druhé straně jsou i etnika, která mají uznaných více jazyků. Například Belgičané mluví obvykle vlámsky a francouzsky.

(Průcha, 2001)

1.2 Národ, národnostní menšina

O pojmu národ máme téměř všichni povědomí, ale pokud bychom tento pojem měli definovat, vyvolalo by to potíže nejen u laické veřejnosti, protože přesná a všeobecně uznávaná definice neexistuje.

Průcha uvádí, že národ je osobitě a uvědomělé kulturní a politické společenství. Pro existenci národa je nezbytnou podmínkou uvědomělost své příslušnosti k danému národu, občanská pospolitost, která má společnou historii a rovnoprávnost jedinců.

Můžeme říci, že národnost na rozdíl od státní příslušnosti není pouze otázkou objektivních znaků. Je podložena především vnitřní sounáležitostí s národem, jeho tradicemi a zvyklostmi.

(Průcha, 2001)

Autoři, zabývající se touto problematikou, zastávají názor, že pojem národnostní menšina se shoduje s vymezením etnika. Přesnou definici jsem proto raději našla na webových stránkách Rady vlády pro národnostní menšiny, kde byl citovaný zákon číslo 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin.

„Národnostní menšina je společenství občanů České republiky žijících na území současné České republiky, kteří se odlišují od ostatních občanů zpravidla společným etnickým původem, jazykem, kulturou a tradicemi, tvoří početní menšinu obyvatelstva a zároveň projevují vůli být považováni za národnostní menšinu za účelem společného úsilí o zachování a rozvoj vlastní svébytnosti, jazyka a kultury a zároveň za účelem vyjádření a ochrany zájmů jejich společenství, které se historicky utvořilo.“

(Vláda ČR. *Národnostní menšiny* – online)

Mezi národnostní menšinu můžeme zařadit například Basky žijící ve Španělsku. Mimo národnostních menšin rozlišujeme dále náboženské a rasové menšiny. V České republice je nejznámější menšina romská.

1.3 Rasy a rasismus

Pojem rasa se nejvíce využíval v biologii člověka, kdy věda objevovala a upřesňovala lidský rod a především jeho anatomické znaky, jako je barva kůže a vlasů, tvar lebky apod. Tím se postupně vytvářela teorie lidských ras. Antropologové zavedli třídění lidstva podle somatických znaků. Základní skupiny byly vyčleněny jako rasa bílá, žlutá a černá, neboli

rasa europoidní, mongoloidní a negroidní. V současnosti je nejvíce zastoupena rasa druhá, mongoloidní.

(Průcha, 2001)

Pojem rasa má dva významy. První značí skupinu lidstva, která se odlišuje od jiné určitými typickými znaky, např. barvou pleti. Druhý význam se týká živočichů, kde rasa znamená částečnou dědičnou odchylku uvnitř druhu.

(Klimeš, 1998)

Mimo somatického třídění ras existuje též pojetí antropologické, které je odvozeno ze vzorců chování, z jazykových či náboženských charakteristik. Z našich dějin si asi nejnázve vybavíme židovskou rasu, která byla nacisty tolik zatracována.

Pokud mluvíme o rase, musíme se též zmínit o rasismu. Rasismus je diskriminační postoj k jisté skupině lidí, kteří jsou odlišní nezměnitelnými znaky.

Rasista je přesvědčený, že všichni příslušníci dané skupiny mají stejné, špatné vlastnosti a že příslušnost ke skupině je neměnná. Protože se domnívají, že tento stav nelze změnit ani výchovou, ani vzděláváním, musí vybranou minoritu vyloučit z většinové společnosti nebo alespoň omezit jejich práva. Pro rasistu není vůbec důležité, zda se dotyční do skupiny sami řadí.

Pokud majoritní společnost rasistickým projevům nezamezí, tyto projevy se stanou častějšími a krutějšími.

(Sokol, *Rasismus a rasa* - online)

1.4 Předsudky a stereotypy

V multikulturní společnosti hrají významnou roli předsudky a stereotypy. Tyto pojmy mají stejnou psychologickou podstatu. Předsudek neboli předpojatost je kriticky nezhodnocený úsudek a z něj plynoucí postoj. Předsudek i stereotyp je názor či postoj k určité skupině.

Stereotypy můžeme nazvat také šablonovité způsoby posuzování. Nejsou produktem každého jedince, ale jsou přebírány a udržovány tradicemi.

(Hartl, Hartlová, 2000)

V oblasti multikulturní výchovy představují předsudky a stereotypy vážné problémy, protože obsahují zevšeobecnující hodnocení. To znamená, že osoba, která má určitý předsudek hodnotí všechny příslušníky jedné skupiny naprosto stejně a nepřihlíží k jejich individualitě a jedinečnosti, např.: tlustí lidé jsou veselí a milí.

Předsudkům a stereotypům se budu více věnovat v kapitole č. 3, kde také popíšu postoje lidí většinové společnosti vůči minoritám.

1.5 Migrace a azyl

Problematika migrace a azylu není problémem jen naším, ale mezinárodním. Migrace má dopad na nejrůznější oblasti života země. Tyto dopady mohou být v některých případech i negativní, například v případě ohrožení bezpečnosti země či jednotlivců. Na druhou stranu má migrace pozitivní a pro naši republiku nezanedbatelné přínosy, zejména příliv ekonomicky aktivního obyvatelstva a tím i celkové omlazení stárnoucí populace.

Základním cílem v oblasti azylové problematiky je poskytnout ochranu a pomoc imigrantům v těžké životní situaci, která je donutila opustit svou zemi.

V České republice se o azylovou problematiku jak legislativně, tak realizačně stará ministerstvo vnitra.

(Ministerstvo vnitra ČR. *Azyl a migrace* – online)

2 STRUČNÉ DĚJINY AZYLU A EXILU V ČECHÁCH

2.1 Uprchlíctví do roku 1989

Československo má svou četnou historii exodů. Během hospodářské emigrace, způsobené nezaměstnaností bylo vydáno přes 200 tisíc vystěhovaleckých pasů. Ve 30 letech tento počet značně poklesl.

Předválečné Československo zažilo i uprchlické vlny, jedna ze vznikajícího SSSR a druhá z nacistického Německa po roce 1933.

Na počátku existence republiky se uvádí 8 tisíc uprchlíků z Ruska, okolo roku 1920 ze Sibiře a Dálného Východu. Mimo organizovaných transportů, kdy tehdejší vláda pomáhala především ženám, dětem, invalidům a vědcům, přicházeli též jednotlivci sami. Celkový počet uprchlíků ze SSSR, kteří prošli Československem se odhaduje na 20 – 30 tisíc. K tomu též přispěl přístup československých úřadů, který byl mírnější než v jiných zemích.

Uprchlíci nepřinášeli s sebou pouze negativa, ale měli i kulturní a vědecký přínos. Mezi příchozími byli totiž literární vědci, přírodovědci, ekonomové, technici, divadelníci atd. Značná část kulturního bohatství po válce zmizela v SSSR, tak jako uprchlíci, kteří byli odvedeni zpět do Gulagu.

Po roce 1933 začíná odliv lidí z nacistického Německa a tím se Československo stává významným střediskem tranzitu uprchlíků. Policie projevovala velkou toleranci i vůči uprchlíkům, kteří nepřešli hranice zcela regulérně. Uprchlíci přijatí do registru uprchlíků získali povolení k pobytu a tím také „bezdomevecký“ pas.

V období války nelze přesněji odhadovat přesuny obyvatelstva.

Prvním poválečným hromadným odchodem byl odsun Němců. Jejich počet se blížil téměř k 3 milionům osob. Postupné otevírání hranic v 60 letech přineslo další vlnu emigrace. Velký dopad na naši společnost měl tzv. „odliv mozků“, který pokračoval až do roku 1989.

(Gulová, Štěpařová, 2004)

2.2 Uprchlíctví po roce 1990

Rokem 1990 se Československo znovu stalo azylovou zemí.

Naše země se za posledních několik let stala útočištěm tisíců uprchlíků, protože zabezpečuje důstojné zacházení a spravedlivé azylové řízení. Bylo potřeba udělat mnoho

kroků k současnému stavu, zejména vznik a další vývoj uprchlické legislativy, azylového řízení a budování uprchlické infrastruktury. Dále bylo nutné propracovat integraci uznaných uprchlíků a repatriaci těch, jejichž důvody neodpovídají našim standardům uprchlického práva.

Další kroky naší republiky k řešení problému uprchlictví začaly v roce 1990. Záhy po převratu v roce 1989 se u nás objevily první cizinci, kteří si chtěli splnit sen lepšího života a práce v Německu, ale uvízli u nás a žádali o totéž, čeho chtěli dosáhnout v Německu. Tehdejší Československo nemělo žádnou právní úpravu, která by upravovala jejich pobyt na našem území. Nemělo pro ně ubytování, zabezpečení, ani personál, který by byl schopen zajistit spravedlivé azylové řízení a důstojné zacházení. Proto bylo charakteristické pro toto období ubytování po hotelích, společné vývařovny, pokusy o ilegální přechod do SRN nebo Rakouska a samozřejmě i s tím spojený nárůst kriminality.

Tehdejší vláda určila odpovědné ministerstvo vnitra pro řešení nastalé situace. V průběhu několika měsíců byla hotova právní úprava, která se týkala uprchlíků a vztahu státu a uprchlíků. Úprava byla založena na soudobé schopnosti státu vstřícně chápat právní standardy i potřeby těchto lidí. Zákon č. 498/1990 Sb. o uprchlících určil rozsah práv a povinností žadatelů o azyl i uznaných uprchlíků a stanovil procesní postup i kompetentní orgán. Osobami oprávněnými získat postavení uprchlíka stanovovala Úmluva o právním postavení uprchlíků z r. 1951.

Vznik legislativy a její vstup v platnost k 1. lednu 1991 byl jedním z nejdůležitějších kroků k právnímu zajištění uprchlického problému v Československu. Druhým zásadním krokem bylo rychlé budování uprchlické infrastruktury, zajišťující materiálně i personálně pobyt žadatelů o azyl po dobu azylového řízení.

Již v druhé polovině roku 1990 vznikly první uprchlické tábory v okr. Mladá Boleslav a v okr. Brno. Nejprve pro tyto účely byly vybrány vhodné objekty, které byly nákladně rekonstruovány tak, aby byly schopny zajistit důstojné ubytování a materiální a sociální zabezpečení žadatelů.

Důležité bylo dále specializovat jednotlivá střediska, zejména vydělení přijímacích neboli záchytných středisek. Hlavní úlohou tohoto zařízení byla karanténa žadatelů a následné zajištění prvotních rozhovorů pro správní řízení.

(Haišman, Trombík, 1998)

3 POSTOJE, PŘEDSUDKY A STEREOTYPY

Z hlediska multikulturní výchovy je velice důležité dbát nejen na její koncepci, ale i na stav společenské reality, tudíž i na národnostní strukturu společnosti, na její postoje a předsudky vůči jiným národům.

3.1 Postoje

Jedním z účelů multikulturní výchovy je formování pozitivních postojů k příslušníkům jiných kulturních či etnických společenství.

Postoje řadíme do psychologické kategorie. Tento pojem můžeme vymezit jako hodnotící vztah, který získáváme na základě spontánního učení z našeho prostředí. Podle Hayesové (in Průcha, 2001, s. 146) mají postoje 3 dimenze. První se týká poznatků, které jednotlivec o daném předmětu získá. Druhá souvisí s tím, jaké emoce k předmětu postoje člověk zaujímá a poslední dimenze souvisí se sklony člověka k chování vůči danému předmětu postoje.

Multikulturní výchova je zaměřena převážně kognitivně, to znamená na poznatky a názory, jaké máme o dané věci. Poznatky můžeme doplňovat nebo získávat zcela nové a tím i měnit již vytvořené názory jednotlivce vztahující se k etnikům či rasám apod. Změna těchto postojů je ale složitým procesem.

(Průcha, 2001)

Po pěvecké soutěži Super Star se začaly objevovat názory, že náš národ přestává být rasistický, protože právě v této soutěži se objevilo pestré složení soutěžících, kteří uspěli. A právě tato různorodost by měla svědčit o změně v našich postojích vůči minoritám.

Svědčí to ale pouze o prvním kroku, kdy začínáme příslušníky minoritních skupin posuzovat podle toho, co umí a jací jsou a ne podle skupiny, do které je řadíme.

V příspěvku Františka Morkse se mi velice líbila historka o Albertu Einsteinovi, kterou na mezinárodní konferenci 5. setkání národnostních menšin přednesl.

„Když působil v roce 1911/12 na pražské německé univerzitě, tak se často z okna své pracovny ve Viniční ulici díval do protější zahrady a sledoval tam procházející se a často zaníceně diskutující lidi. Byl svými spolupracovníky upozorněn na to, že ti lidé, které s takovým zájmem pozoruje, jsou všichni blázni, protože zahrada patří pražskému blázcovi.“

Reakce Einsteina byla více než pozoruhodná. Řekl: „Ano, všichni to jsou blázni. Na rozdíl od nás se nezajímají o kvantovou fyziku.“ a Morkees přenesl tento výrok do současnosti a prohlásil, že vlastně všichni, co se zajímají o národnostní menšiny, jsou pro ostatní, které to vůbec nezajímá tak trochu blázni. A teprve až tato problematika začne zajímat i je, budeme mít šanci ji skutečně vyřešit.

(Morkees, 2006)

3.1.1 Postoje k imigrantům

V oblasti etnických vztahů jsou problémem postoje majoritní společnosti k imigrantům a naopak. Střetávají se zde skupiny s odlišnou kulturou, s rozdílným jazykem i náboženstvím. Tyto rozdíly narůstají a tím i zvyšují potenciální napětí.

V mnoha zemích byly provedeny výzkumy, které ukázaly, že postoje obyvatelstva vůči imigrantům závisí na ochotě imigrantů začlenit se do většinové společnosti. Často ale minorita odmítá přizpůsobit se majoritě, což posiluje negativní postoje většinové populace.

Nejen v České republice, ale i v jiných zemích, očekává majoritní společnost od imigrantů integraci nebo asimilaci. V obou případech cizinci navazují a udržují co největší kontakt s majoritou. Při integraci si imigranti ponechávají vlastní kulturu, při asimilaci splývá původní kultura s nově přijatou. Někdy se ale můžeme setkat i s jinými modely adaptace, které nejsou žádoucí. Jedná se o separaci, kdy imigrant nevyhledává kontakt ani s majoritou, ani s jejich kulturou a o marginalizaci, při níž imigranti nevyhledávají kontakt s dominantní kulturou, ale přitom si ani neuchovávají svou původní.

3.2 Předsudky

Neexistuje země či národ, kde by neměli nějaké předsudky vůči příslušníkům jiné země či národa. Tyto negativní postoje, čili předsudky, se vyskytují velmi často mezi sousedícími národy a nemají racionální jádro, opírají se o historii. Předsudky se vyznačují vysokou setrvačností a jsou přenášeny z generace na generaci. Multikulturní výchova se díky tomu často marně snaží bojovat s hluboko zakotvenými předsudky a snaží se je vyvracet.

3.2.1 Vznik a vývoj předsudků u dětí a mládeže

Odborníci nejsou za jedno v tom, zda se předsudky vytvářejí již u dětí předškolního věku nebo až později. Některé výzkumu dokládají, že postoje se utvářejí v raném dětství a tyto děti si uvědomují rozdíly mezi bělochy a černochoy, ovšem to ještě nedokazuje, že takto malé děti sdílejí nějaké rasové předsudky.

Většina výzkumů se ale shoduje, že vznik rasových předsudků u dětí ovlivňuje typ sociokulturního prostředí, ve kterém žijí.

Výzkum rasových předsudků nejen u dětí a mládeže naráží na jeden aspekt. Jde o vztah mezi tím, co říkáme a na druhé straně mezi tím, jak jednáme. Některé výzkumy totiž spoléhají pouze na jednoduché výpovědi dětí o tom, jaký mají vztah k jiným etnikům či rasám.

3.2.2 Zdroje předsudků

Zdroje předsudků můžeme rozdělit na 2 základní zdroje. V první řadě se jedná o naše sociální mikroprostředí, které tvoří rodina, příbuzní a naši vrstevníci. Druhým zdrojem je sociální makroprostředí, jako jsou média, školní výchova, názory většinové společnosti. Zatímco oba zdroje na nás působí neustále, mohou i vedle toho za výjimečných situací působit mimořádné faktory, např. ozbrojené konflikty nebo v poslední době stále hodně diskutované teroristické útoky.

(Průcha, 2001)

3.2.3 Redukce předsudků

Prozatím nebyl objeven účinný způsob redukce předsudků, ale již existuje teorie s názvem „hypotéza kontaktu“. Tato hypotéza byla poprvé vyslovena G. W. Allportem, který tvrdil, že v určitých podmínkách může kontakt mezi odlišnými skupinami lidí snižovat jejich předsudky. Jedním z nutných podmínek je společný cíl mezi danými skupinami, dále kontakt mezi nimi musí být zcela dobrovolný a podporovaný místními úřady či institucemi.

Byly vypracovány řady výzkumů, které vedly jak k optimistickému, tak ale i k pesimistickému závěru.

Mnozí odborníci se domnívají, že kontakt mezi odlišnými skupinami snižuje předsudky, i když kritici poukazují na některé nedostatky v daných výzkumech. Například neberou v potaz dlouhodobé a trvalé změny jako důsledek kontaktů skupin.

Prozatím nemůžeme hypotézu kontaktu brát jako univerzálně platnou a aplikovatelnou, protože je třeba ji ještě ověřit dalšími speciálními výzkumy.

(Průcha, 2004)

3.3 Stereotypy

Stereotyp byl původně slitek tiskárenské sazby. Dnes jde o navyklou formu našeho myšlení a chování. Etnické stereotypy jsou iracionální pro svou emocionální předpojatost a jsou klamné pro neznalost druhého národa. Nejsou však nahodilé a můžeme jim přiznat jistý stupeň objektivní reality.

Jelikož etnické stereotypy bývají hanlivé, častěji si je pouze myslíme, než říkáme a to zejména v přítomnosti těch, jichž se to týká.

(Rákos, 2001)

Stereotypy si vytváříme pomocí nevědomých předsudků, které sdílí široký okruh lidí. Tyto zobecnění nám mohou někdy pomáhat, jindy zase škodit. Například pokud budeme říkat, že Italové jedí špagety, nikomu tím neublížíme, ale můžeme ublížit, když budeme hodnotit někoho například podle barvy kůže. Nejvíce ublížíme tehdy, když člověka přiřadíme k určité skupině, kterou pokládáme za méněcennou a tím i všechny její členy.

Generalizace je nebezpečným jevem, ale poskytuje mnohým lidem rychlé řešení dané situace. Protože předsudky a stereotypy používáme „odjakživa“ a často nevědomky, můžeme vystavět velkou bariéru mezi jedinci žijícími ve své blízkosti.

(Šišková, 2001)

4 MULTIKULTURALISMUS

Multikulturalismus se týká problému vztahu k něčemu odlišnému, cizímu. Původní význam zahrnoval program soužití odlišných minorit s majoritní společností. Šlo tedy o jejich vzájemnou kooperaci a interakci v rámci jednoho státu. Tento problém je značně složitý nejen teoreticky, ale hlavně prakticky.

O multikulturalismu se začalo hojně mluvit teprve až v 80 letech. v Kanadě bylo v roce 1972 zřízeno ministerstvo pro multikulturní soužití, které v průběhu několika let vydalo právní akty, které řeší důležité problémy v soužití kulturně a jazykově odlišných skupinách.

První vážné problémy v soužití se objevovaly v koloniálních zemích, jako byla například Velká Británie. Problém etnických minorit se vyskytoval samozřejmě i v jiných zemích.

Dalším problémem byly imigrační vlny, které přicházely do Německa. Zde se usídlila zejména turecká menšina, která nyní tvoří přibližně jednu desetinu obyvatelstva.

Američané začali velice pociťovat problém kulturních odlišností po teroristickém útoku dne 11. září 2001. Po tomto datu začalo slovo multikulturalismus dostávat nové dimenze a to nejen v Americe.

(Petrušek, 2006)

4.1 Multikulturní společnost

Problém multikulturalismu není novodobým jevem, ale je historicky zakořeněným. V poslední době bývá ale idylicky spojována s představou vzájemného harmonického soužití lidí, kteří se vzájemně obohacují. Jedná se o ideální společnost, která se spíše vyskytuje v knihách a ne ve skutečnosti. Multikulturalismus dnes silně závisí na tom, jak se zúčastněné skupiny navzájem vnímají a jak se vymezují.

Můžeme vidět značné rozdíly v pojetí multikultury evropské a americké. Evropa má své tradice a zejména historii a je tedy obrácena na minulost. Zatímco americká společnost tak velkou historii nemá, každý imigrant si přináší svou vlastní minulost a vzpomínky, které ale nestmelují celou společnost. Petrusek tuto společnost nazývá tzv. národem zvláštního druhu.

(Petrusek, 2006)

4.2 Multikulturní výchova

Multikulturní výchova se snaží vytvářet způsobilost lidí chápat a respektovat odlišné kultury. Má značný význam pro vytváření postojů především vůči imigrantům.

Tento pedagogický jev se začal v českém školství akceptovat začátkem 90 let a nyní je již součástí Rámcových vzdělávacích programů.

Realizace multikulturní výchovy není právě jednoduchou záležitostí. Pokud by totiž byla, ve školách by se děti hned v počátcích zbavovali negativních rasových předsudků a nesdílely by negativní stereotypy o jiných národech. Děti by byly tolerantní a vstřícní k etnickým minoritám.

Bohužel to tak není a jedním z faktorů, které edukaci ztěžují, jsou samotní učitelé. Někteří současní učitelé nejsou schopni realizovat multikulturní výchovu z osobních důvodů a ti noví se musí nejprve řádně připravovat. Dalším svízelným bodem je obsah multikulturní výchovy. Musí být zřejmé, na co má být tato oblast zaměřena, to znamená, co se mají žáci naučit a hlavně s jakými výsledky. U nás bývá často tato výchova zaměřena převážně na soužití s Romy, jenže multikulturní výchovu nemůžeme spojovat pouze s romskou problematikou.

Cílem multikulturní výchovy je vedení žáků k osvojení znalostí a postojů, které by v nich vypěstovali tolerantnost k odlišným skupinám.

Pro humanisticky orientovanou školu je důležité rozvíjet multikulturní výchovu, samozřejmě s přihlédnutím na dané socio-ekonomické, demografické a etnické podmínky. Tato výchova by měla zejména formovat postoje sociální, národnostní, rasové a kulturní

tolerance a zároveň by měla žáky učit akceptovat jiné odlišné národy a kultury i s jejich specifiky.

Pro přijetí multikulturní výchovy ve vzdělávání je potřeba začít transformovat i společenský systém a především hodnotovou hierarchii společnosti.

Konkrétní vědomosti a návyky žáci nabudou v rámci edukačního procesu v jednotlivých vyučovacích procesech, nebo minimálně v tématech začleněných do osnov těchto předmětů. To není samozřejmě záležitost chvilky. Je zapotřebí připravit učebnice a materiály pro výuku a především připravit stávající a budoucí učitele.

(Lokšová, Lokša, 2005)

Podle sociálních psychologů jsou postoje vůči menšinám obtížně měnitelné, proto je důležité hledat takové pedagogické prostředky, které by působily zejména na emocionální složku těchto postojů a které by podporovaly pozitivní interkulturní zkušenosti.

Protože nejsnazší cesta ke změně postojů vede přes citový prožitek, je vhodné ve školách realizovat témata interkulturní výchovy v hodinách dramatické výchovy. Při takové výuce si žáci snáze uvědomují své negativní postoje a mohou na nich pracovat v různých modelových situacích. Cílem je naučit jednat žáky bez předsudků, které často vedou k diskriminačnímu jednání. Uvědomění si vlastních předsudků by tak mohl být prvním krokem ve změně mladé generace Čechů.

(Švandová, 2005)

5 RÁMCOVÉ VZDĚLÁVACÍ PROGRAMY

V roce 2004 schválilo ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy (MŠMT) nové principy vzdělávání. RVP závazně vymezují rámce pro jednotlivé etapy vzdělávání, tj. od předškolního přes základní až po středoškolské vzdělávání, podle kterých se uskutečňuje výuka na jednotlivých školách.

Základním podnětem pro změnu vzdělávání byla potřeba jeho zefektivnění. Bylo třeba podporovat takové dovednosti, které člověk co nejlépe a nejdéle využije v osobním i profesním životě.

Velkým přínosem pro školy je udaný rámec vzdělávacích programů, který si ale školy mohou podle sebe různě upravovat. Učitelé mohou zefektivnit vzdělávání vytvořením osnov, kde mohou vyřadit nepodstatné a podle nich zatěžující věci. Své rozhodnutí si ale musí nejen realizovat, ale také obhájit. Učitelé tedy již nebudou svázáni tradičními osnovami, ale společnými silami si mohou utvořit vlastní plán výuky.

Nejen v oblasti multikulturní výchovy se proto mohou školní vzdělávací programy lišit. Konkrétní podobu ŠVP bude samozřejmě ovlivňovat skladba žáků, navštěvujících danou školu. Jinak budou tyto osnovy vypadat ve škole s převahou dětí majoritní společnosti a jinak se směsíc žáků z rozmanitých kultur a národností.

ŠVP ale nestačí pouhý přenos informací o odlišných skupinách. Informace pro práci žáků představují pouze materiál, který využijí k získání podstatného, pro získání kompetencí.

5.1 Hlavní změny

RVP zdůrazňují klíčové kompetence a jejich provázanost s uplatněním nabytých vědomostí a dovedností v praktickém životě. Tyto programy podporují profesní odpovědnost učitelů za výsledky jejich vzdělávání.

Klíčové kompetence:

- k učení
- k řešení problémů

- komunikativní
- sociální a personální
- občanské
- pracovní

Významnou součástí nového vzdělávání jsou i okruhy zaměřené na současné problémy světa, které mají za cíl formovat zejména postoje a hodnoty žáků. Jednotlivé okruhy procházejí všemi vzdělávacími oblastmi, mezi které například patří: člověk a jeho svět, umění a kultura, jazyk a jazyková komunikace, aj., kde umožňují propojení vzdělávacích obsahů jednotlivých oborů. Tím pomáhají utvářet a rozvíjet klíčové kompetence žáků.

Promyšlení multikulturní výchovy se netýká jen RVP, ale celého školního kurikula. Vše, co se ve škole učíme, by mělo být promyšleno zejména z hlediska multikulturality. Nejen pro potřeby RVP by se měl změnit přístup ve školách k jejich žákům. Měly by být zrušeny představy o tom, že ve třídách máme běžné a výjimečné děti, které potřebují více pozornosti. Měli bychom usilovat o výuku zaměřenou na každého jedince, tudíž každé dítě považovat za unikát, ať je majority, minority či s handicapem.

(Wikipedia, *Co je rámcový vzdělávací program* – online)

5.2 koncepce RVP

Kromě koncepcí pro středoškolské vzdělávání zákon vymezuje také odborné kompetence pro jednotlivé obory.

Záměrem obecných cílů odborného vzdělávání je připravit žáka na úspěšný a odpovědný osobní i pracovní život v podmínkách neustále měnícího se světa.

5.2.1 obor agropodnikání

Mezi odborné kompetence pro obor agropodnikání patří vykonávání a organizování pracovní činnosti spojené s pěstováním rostlin, s chovem zvířat a s ochranou krajiny ekologickým zemědělstvím. Efektivní využívání zemědělské techniky a řízení motorového vozidla. Vykonávání ekonomické činnosti a přitom usilování o co nejvyšší kvalitu práce, výrobků nebo služeb.

(MŠMT, *Rámcový vzdělávací program* – online)

5.2.2 obor obchodní akademie a obchodní lyceum

Při vzdělávání v tomto oboru se mají žáci naučit myslet v ekonomických souvislostech, chovat se racionální nejen v profesním životě a naučit se prakticky aplikovat odborné poznatky. Absolvent musí také usilovat o nejvyšší kvalitu práce, výrobků či služeb, tak jako absolvent oboru agropodnikání. Narozdíl ale od nich jsou studenti OA a lycea připravováni zejména na další studium na ekonomických a právnických fakultách vysokých škol.

(MŠMT, *Rámcový vzdělávací program* – online)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

6 VÝZKUM

V praktické části mé bakalářské práce jsem se rozhodla provést kvantitativní výzkum týkající se postojů studentů středních škol z Kostelce nad Orlicí k azylové problematice.

Sama jsem navštěvovala Obchodní akademii v Kostelci nad Orlicí, kde jsem v roce 2002 úspěšně odmaturovala. Při svých odborných stážích na VOŠ jsem mimo jiné docházela do Pobytového střediska v Kostelci n. Orl., kde jsem se teprve začala seznamovat s azylovou problematikou. Tehdy bylo Pobytové středisko tzv. ještě v plenkách a diskuse kolem něho byly velice rozvášněné.

Zajímalo mě proto, jak vnímají nynější studenti místních středních škol tuto problematiku a zda jsou nějaké rozdíly ve vnímání studentů Obchodní akademie a Střední zemědělské školy.

6.1 Záměr provedení kvantitativního výzkumu

Nejprve jsem kontaktovala ředitele příslušných škol o svém záměru psát bakalářskou práci na téma postoje studentů k azylové problematice. Ani jsem nečekala takový ohlas, se kterým mi odpověděli. Sami byli velice zvědaví, jak šetření dopadne, proto jsem jim slíbila, že je s výsledky svého výzkumu co nejdříve seznámím.

6.2 Dotazníkové šetření

V praktické části bakalářské práce jsem se zaměřila na zjištění postojů studentů středních škol z Kostelce nad Orlicí k azylové problematice a zda tito studenti považují za důležité se učit o cizích kulturách a národech.

6.2.1 Projekt dotazníkového šetření

Téma dotazníkového šetření: Postoje studentů středních škol z Kostelce nad Orlicí k azylové problematice.

Cíle dotazníkového šetření:

- 1) Zjistit postoje studentů středních škol z Kostelce n. Orl. k azylové problematice.
- 2) Zjistit zda tito studenti považují za důležité učit se o kulturách a národech.

Hypotéza k cíli 1)

H₀: Postoje žáků SŠ nesouvisí s jejich zkušenostmi s imigranty.

H₁: Postoje žáků SŠ významně souvisí s jejich zkušenostmi s imigranty.

V sociologickém šetření provedeném Ivou Chludilovou bylo zjištěno, že máme pocit ohrožení z cizího elementu a že jeho přijetí by muselo být podmíněno integrací, trestní bezúhonností. Již menší část respondentů vyžadovala mimo jiné pracovitost, poctivost, dobrý zdravotní stav a vyšší vzdělání. Tento výzkum byl uveřejněn pod záštitou Sociologického ústavu AV ČR.

(Chludilová, *Cizinci v České republice* - online)

V mém výzkumu jsem se také zajímalo o názor na integraci, asimilaci, separaci a marginalizaci. Abych studenty těmito pojmy hned na začátku nevyděšila, použila jsem do možností odpovědí významy těchto slov. Dále jsem se zajímala o pozitivní či negativní zážitky a jejich vliv na postoje vůči imigrantům.

Zdůvodnění volby metody:

Metodu dotazníkového šetření jsem zvolila záměrně, protože z kvalitativního výzkumu bych nemohla porovnat dané školy a následně zevšeobecnit výsledky. Navíc jsem měla obavy, že pro přímý rozhovor bych nedostala souhlas studentů, i když bych jim garantovala anonymitu.

Pro ověření správného formulování otázek jsem nejprve provedla předvýzkum. Mezi jiný vzorek respondentů jsem rozdala 10% dotazníků, abych zjistila srozumitelnost otázek, přijatelnost délky dotazníků a vhodnost otázek.

Předvýzkum mi právě ukázal, že odborné pojmy studenty odrazují a jsou lépe přijaty opisem, vysvětlením daných pojmů.

Charakteristika výzkumného souboru:

Výběr souboru respondentů jsem nechala zcela na ředitelích oslovených škol. První se ozval p. Nágl, ředitel SZŠ, který si přál realizovat výzkum u maturitních ročníků. Pro porovnatelnost vzorků jsem proto s tímto přáním oslovila pí. Oberreiterovou, ředitelku OA, která souhlasila.

Celkem jsem rozdala 105 dotazníků, z toho 59 na OA a 46 na SZŠ. Dva dotazníky OA jsem musela pro neplatnost vyřadit, protože dotázaní nevyplnili druhou stranu dotazníku.

6.2.2 Výsledky dotazníkového šetření

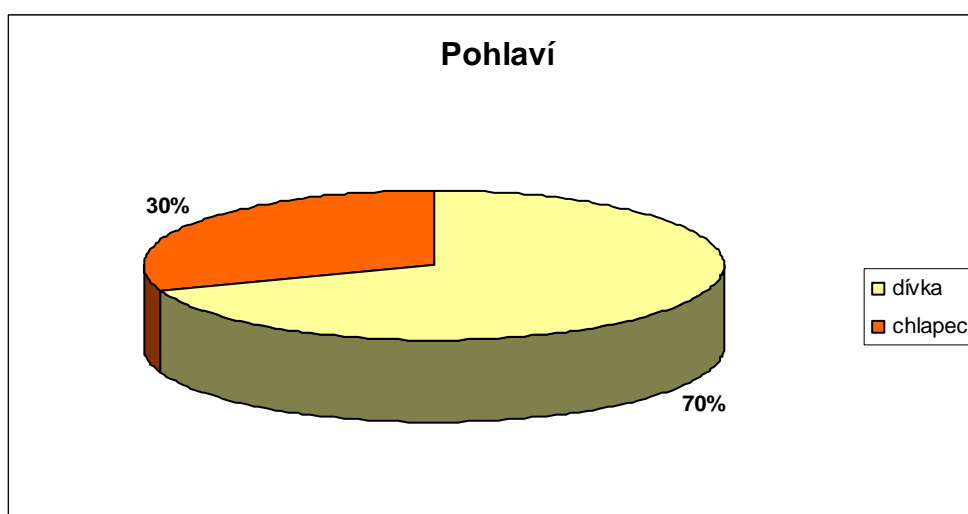
Dotazník jsem sestavila tak, aby na sebe otázky navazovaly a abych je pro vyhodnocení mohla spolu porovnávat.

První část dotazníku jsem věnovala zkušenostem s imigrantem a názorům na ně. Druhá část byla spíše zaměřena na poznávání různých kultur a národností.

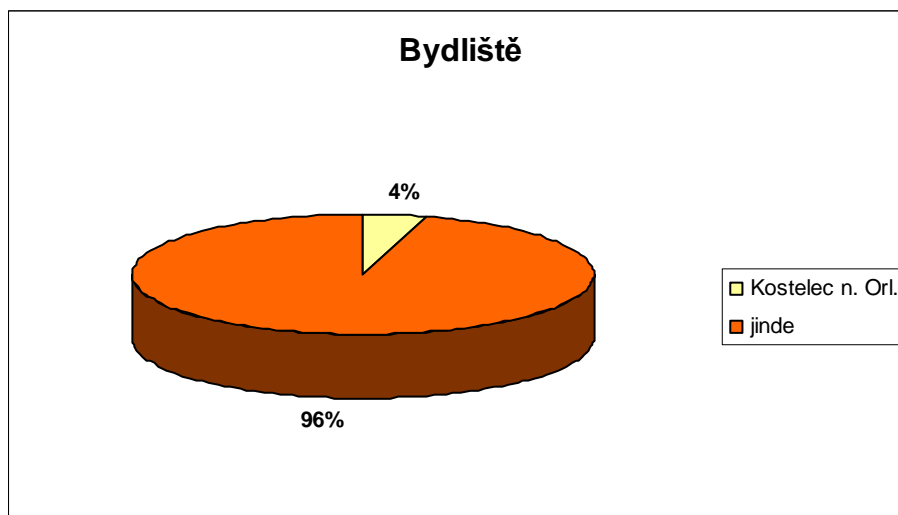
Protože byl dotazník anonymní, v závěru jsem se dotázala pouze na pohlaví a bydliště respondentů.

6.2.2.1 Obecné informace

Celkem jsem vybrala 103 správně vyplněných dotazníků, z toho 57 na OA a 46 na SZŠ. Zastoupení pohlaví bylo poměrně nevyvážené, tak jako tomu bylo i u bydliště. Největší počet dotázaných bylo dívek s trvalým bydlištěm mimo Kostelec nad Orlicí. Procentuální rozložení je patrné z grafu č. 1 a č. 2.

Graf č. 1

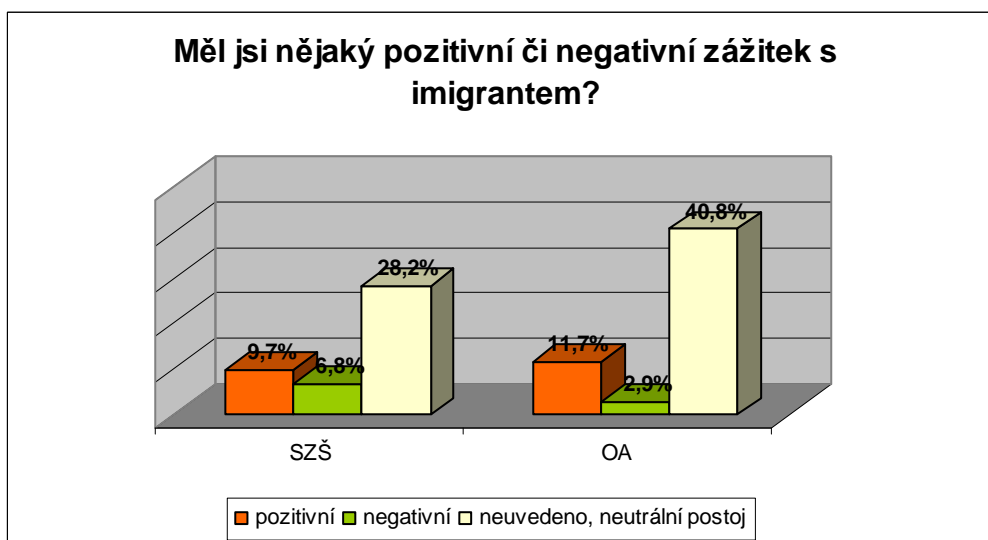

Graf č. 2

6.2.2.2 Postoje studentů k imigrantům a azylové problematice

Dotazovaní měli nejprve odpovědět na otázku, zda přišli do přímého kontaktu s nějakým imigrantem. V jiné otázce jsem se doptala, zda takové zážitky řadí mezi pozitivní nebo negativní.

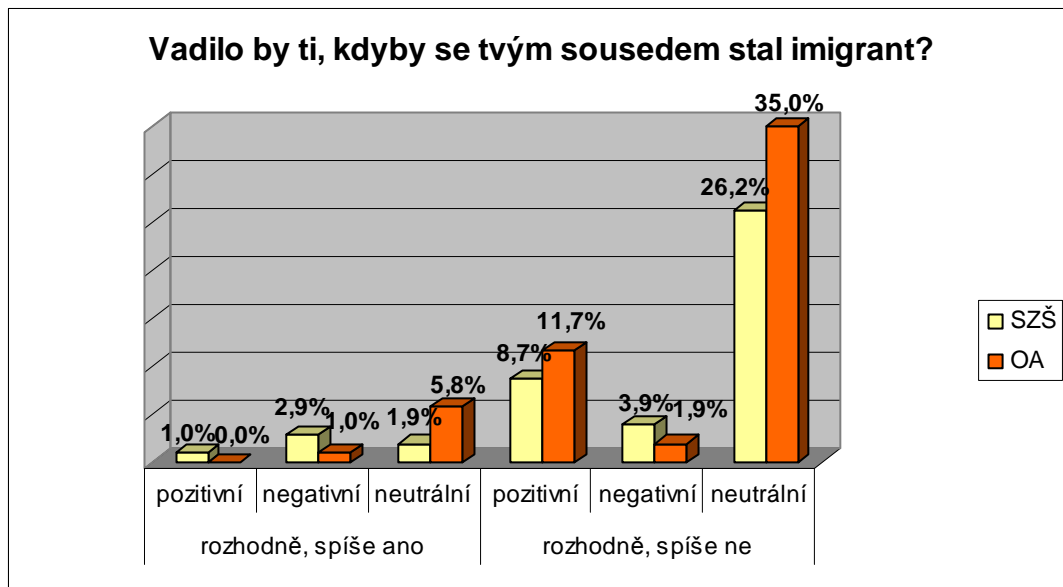
Z celkového počtu studentů jich 14 ze SZŠ a 17 z OA napsalo, že přišli do přímého kontaktu s imigrantem, ale v otázce na nějaký zážitek s ním nevedli nic. U negativního zážitku obě skupiny shodně odpovídaly, že se většinou setkaly s porušováním zákona ze strany imigranta nebo se slovním obtěžováním. Výsledky otázky jsou patrné z grafu č. 3.

Graf č. 3

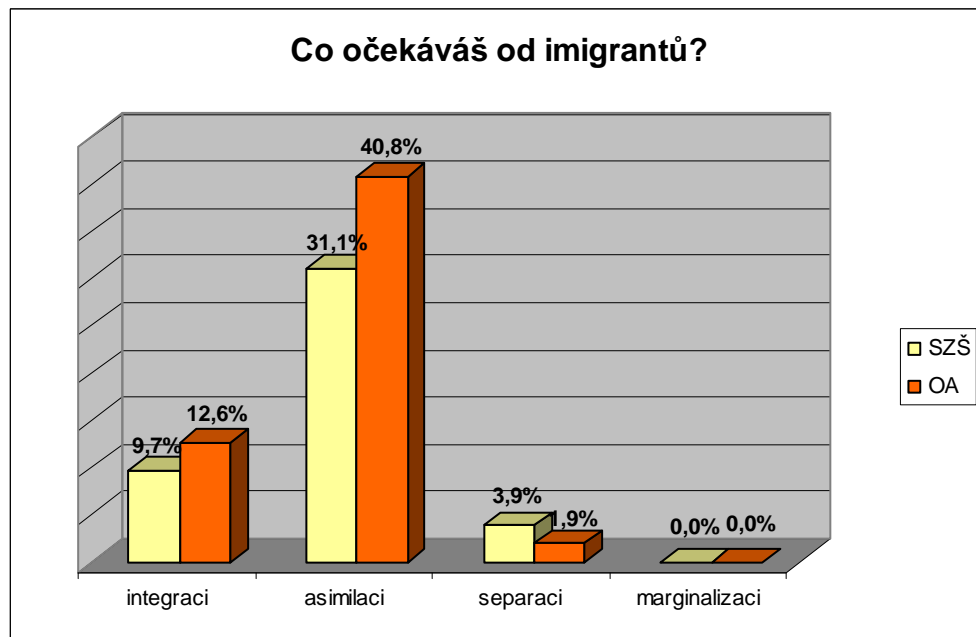
Další otázka byla zaměřena na toleranci s ohledem na zkušenosti respondentů. Zjišťovala jsem, zda by studentům vadil soused imigrant a odpovědi jsem porovnávala s jejich zážitky s imigranty.

Dotazovaní nejčastěji odpovídali, že by jim takový soused rozhodně nebo spíše nevadil. Těm, kterým by vadil, měli převážně neutrální zážitek nebo neměli žádný viz. graf č. 4.

Graf č. 4

Z grafu č. 5 jasně vyplývá, že studenti obou středních škol od imigrantů očekávají především asimilaci. Požadují od nich postupné včleňování do naší společnosti, ale nevyžadují úplnou ztrátu původních znaků kultury. Nějaké si nechají a jiné si zase naopak osvojí. Znatelně menší část studentů požaduje úplnou integraci imigrantů a vůbec nikdo nestojí o jejich marginalizaci.

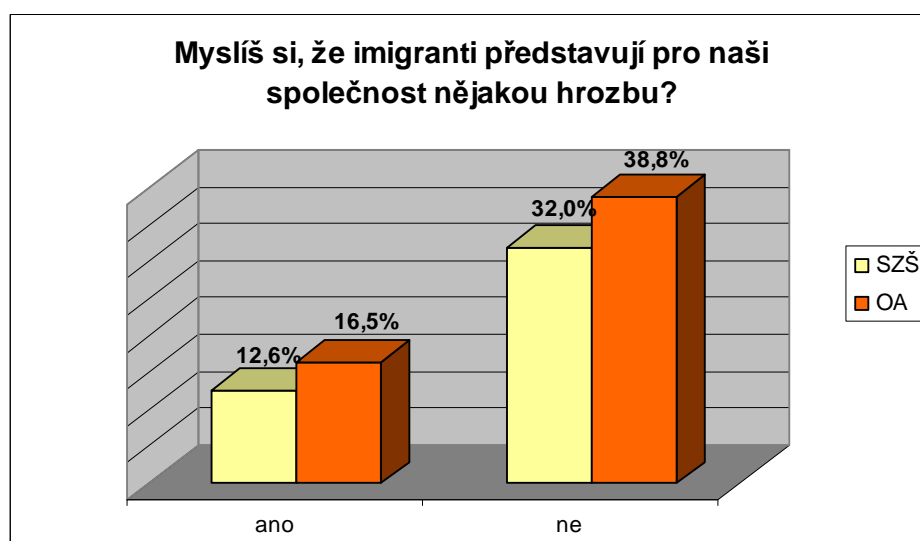

Graf č. 5

V otázce číslo 6 jsem se studentů ptala, zda si myslí, že imigranti představují pro naši společnost nějakou hrozbu.

Převážná část respondentů z obou škol odpověděla, že nás imigranti neohrožují. Přibližně 28% studentů uvádělo hrozby, kterých se bojí. Nejčastěji vypovídali o strachu ze zvýšené kriminality, z nepřizpůsobivosti imigrantů naší společnosti, z vandalismu a z mizení našich národních tradic.

Přesné hodnoty odpovědí můžeme vidět v grafu č. 6.

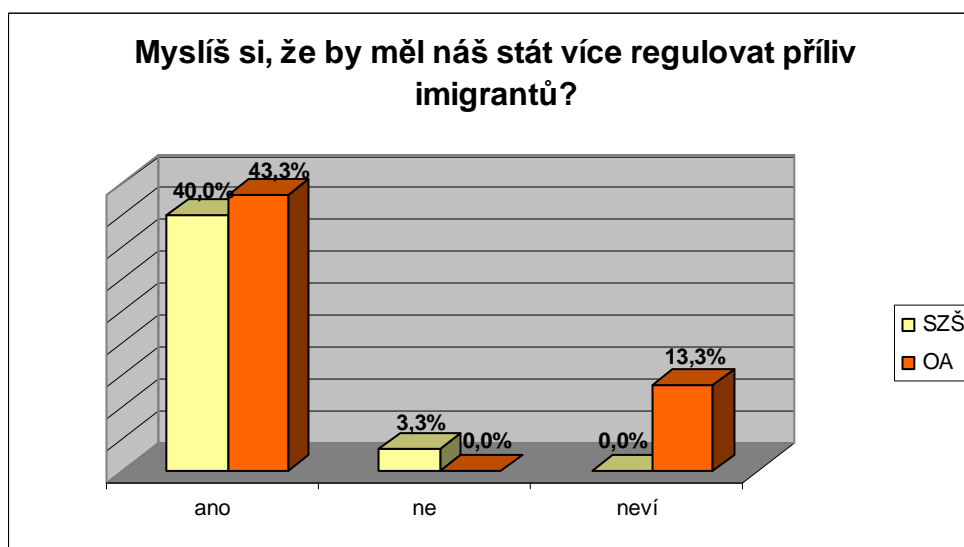

Graf č. 6

Podle předchozí otázky jsem oddělila ty respondenty, kteří si myslí, že imigranti pro nás představují nějakou hrozbu. Zajímalo mě, zda by tito studenti přivítali větší regulaci přílivu imigrantů od státu.

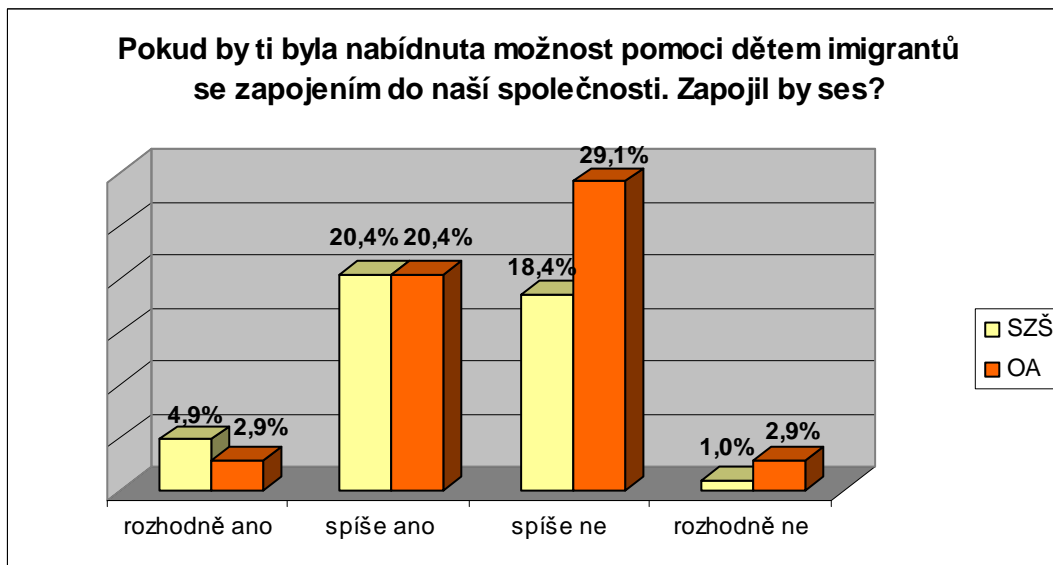
Pouze 4 respondenti nezaujali jasné stanovisko a jeden student ze SZŠ by nechtěl imigranty ještě více regulovat, i když se jejich přílivu obává.

Graf č. 7

Aby nebyl celý dotazník pouze teoretický, zapojila jsem i otázku praktickou. Respondenti se měli rozhodnout, zda by se zapojili do pomoci dětem žadatelů o azyl se zapojením do naší společnosti. Na výběr byly čtyři odpovědi: rozhodně bych se zapojil, spíše bych se zapojil, spíše bych se nezapojil a rozhodně bych se nezapojil.

Z grafu č. 8 tak můžeme poprvé za celý dotazník vidět nerozhodné stanovisko. V odpovědi na ryze praktickou otázku se polovina respondentů přiklání k pomoci a ta druhá by se nejspíš nezapojila vůbec.

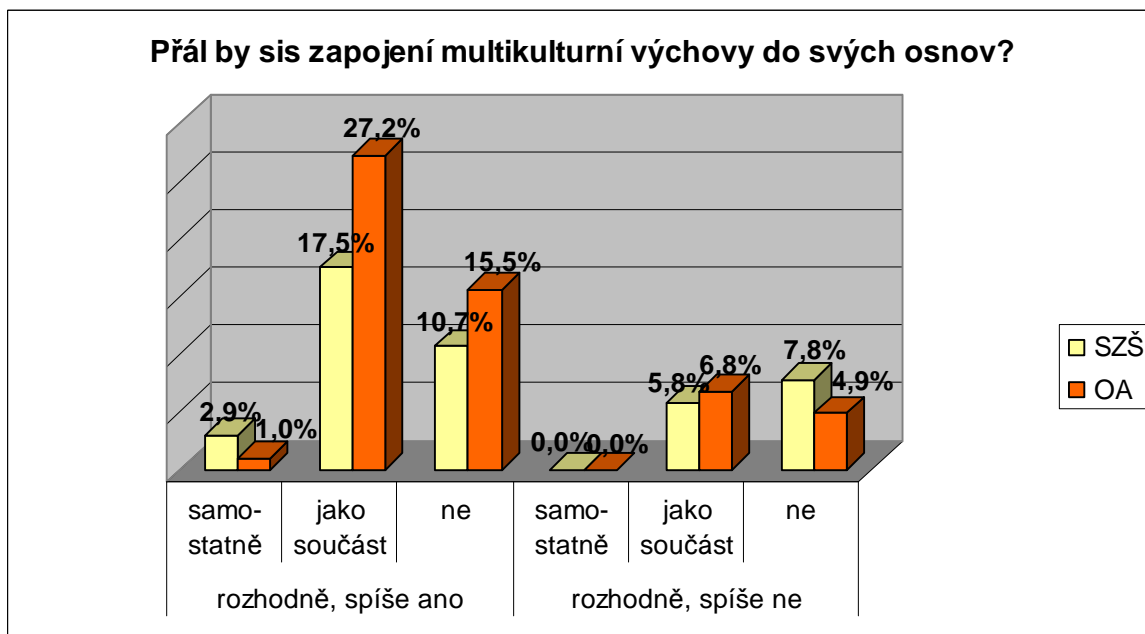
Graf č. 8

6.2.2.3 Poznávání jiných kultur a národů

V druhé části dotazníku jsem se zaměřila na názory studentů na odlišné kultury, národy, na tradice a na postoj studentů k jejich poznávání v rámci školních osnov.

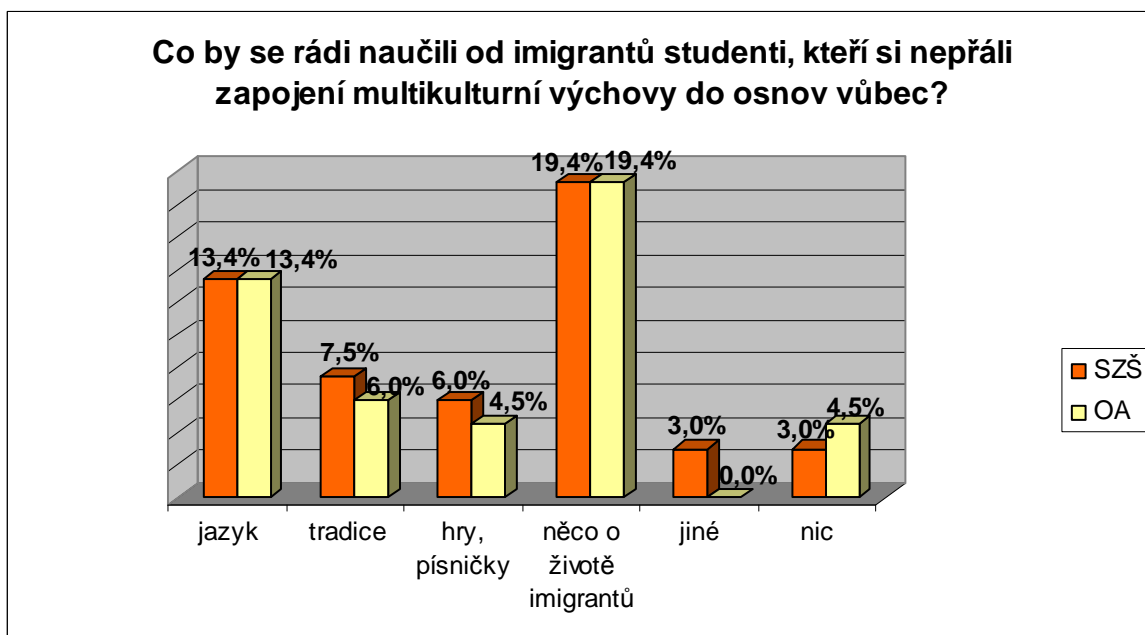
Otázka číslo 9 zjišťovala uvědomění si nutnosti učit se o jiných kulturách a národech. Tuto otázku jsem v grafu č. 9 porovnávala s následující otázkou, která se respondentů ptala na zapojení multikulturní výchovy do osnov středních škol.

Z tohoto grafu je patrné, že i když někteří studenti nepovažují za důležité se učit o jiných národech a kulturách, přesto by si přáli zapojení multikulturní výchovy alespoň jako součást předmětu společenské vědy.

Graf č. 9

Respondenti, kteří se přiklonili k názoru, že by si nepřáli zapojení multikulturní výchovy do osnov středních škol vůbec, přesto v další otázce uváděli věci, které by se rádi od imigrantů naučili. U této jediné otázky měli dotázaní možnost zakroužkovat více možností.

Graf č. 10

Na SZŠ se našli dva respondenti, kteří si nepřejí učit se o jiných národech a kulturách. Oba dotázaní napsali, že to pro ně spíše není důležité, dále že nemají žádný zážitek s imigrantem a do pomoci dítěti imigranta integrovat se do naší společnosti by se nejspíše nezapojili.

U žáků OA jsem čekala převážně odpověď učení se cizímu jazyku, protože mi ředitelka sdělila, že na škole donedávna učila angličtinu černoška. Mnoho dotázaných studentů si ale tento fakt nezevšeobecnilo, tak jak jsem to učinila já.

Tři respondenti OA vypověděli, že si přeci jen nepřejí naučit se nic, co souvisí s multikulturní výchovou. Všichni dotázaní napsali, že pro ně imigranti nepředstavují hrozbu, ale přesto si myslí, že by stát měl více regulovat jejich příliv. Jeden z dotázaných byla dívka, která již navštívila Pobytové středisko v Kostelci nad Orlicí, a přesto by nejspíše nepomohla dítěti imigranta začlenit se do naší společnosti.

6.2.3 Platnost stanovených hypotéz

Na základě výsledků výzkumu jsem sestavila následující kontingenční tabulku popisující vztah mezi postoji žáků SŠ a jejich zkušenostmi s imigranty. Z dotazníku jsem porovnála pozitivní, neutrální a negativní zážitky studentů s otázkou, zda by jim vadil soused imigrant.

P	pozitivní	neutrální	negativní	Σ
vadil	1	8	4	13
nevadil	21	63	6	90
Σ	22	71	10	103

Tabulka č. 1: Kontingenční tabulka

H₀: Postoje žáků SŠ nesouvisí s jejich zkušenostmi s imigranty.

H₁: Postoje žáků SŠ významně souvisí s jejich zkušenostmi s imigranty.

Pro ověření hypotéz je potřeba vypočíst očekávané četnosti – viz. tabulka č. 2. Ty jsem vypočetla jako součin sumy příslušného řádku a sumy příslušného sloupce a toto číslo jsem dělila celkovou sumou (hodnota 103).

O	pozitivní	neutrální	negativní	Σ
vadil	2,78	8,96	1,26	13
nevadil	19,22	62,04	8,74	90
Σ	22	71	10	103

Tabulka č. 2: Očekávané četnosti

Pro výpočet jsem si zvolila test dobré shody chí kvadrát.

Nejprve vypočítáme hodnoty veličiny R pro jednotlivé kombinace a následně je sečteme – viz. následující vzorec:

$$R = \sum \frac{(P - O)^2}{O}$$

Hodnoty P a O jsou uvedeny v předchozích dvou tabulkách. Výsledné hodnoty R jsou v tabulce č. 3.

R	pozitivní	neutrální	negativní	Σ
vadil	1,14	0,10	5,94	7,18
nevadil	0,16	0,02	0,86	1,04
Σ	1,30	0,12	6,80	8,22

Tabulka č. 3: Hodnoty R

Abychom mohli potvrdit nebo zamítnout testované hypotézy, musíme hodnotu R porovnat s kritickou hodnotou χ^2 pro příslušný počet stupňů volnosti n a zvolenou hladinu významnosti α . Počet stupňů volnosti je $n = 2$ podle vzorce:

$$n = (n - 1)(m - 1) = (3 - 1)(2 - 1) = 2$$

Hladinu významnosti jsem zvolila $\alpha = 0,05$. Z tabulky kritických hodnot (viz přílohy) je $\chi^2_{0,05}(n) = 5,99$. Tuto hodnotu jsem porovnávala s hodnotou R a protože byla hodnota R větší než hodnota kritická ($8,22 > 5,99$), proto přijímám hypotézu H_1 na hladině významnosti 5% : Postoje žáků SŠ souvisí s jejich zkušenostmi s imigranty.

7 ZÁVĚR

Příjemně mě překvapilo, že ředitelé obou středních škol byli velice vstřícní a umožnili mi provést výzkum ve svých školách. Ještě před rozdáním dotazníků jsem čekala značné rozdíly mezi studenty daných škol. Při rozhovoru s ředitelem SZŠ p. Náglem jsem se dozvěděla, že jejich studenti chodí na praxe v rámci studia individuálně, tzn. že zameškané učivo se musí samostatně doučit, a navíc praxi si musí sami i dohodnout na rozdíl od studentů OA. Myslím si, že tohle přispívá k rozvoji studentů. Ti během vyplňování dotazníků komunikovali a ptali se na věci, které jim nebyly zcela jasné. Úplně opačně reagovali studenti Obchodní akademie. Připadalo mi, že dotazník brali jako nutné zlo, které se snažili zapudit rychlým vyplněním. Možná i kvůli tomu jsem nakonec 2 dotazníky musela vyřadit, protože si respondenti během rychlého vyplnění nevšimli druhé strany. I když jsem do dotazníku zařadila definici pojmu imigrant, na SZŠ se mě zeptali, zda do toho spadají i Romové. Protože se mě ale na OA na nic nezeptali, nejsem si jistá, zda jim byla definice jasná, nebo zda se báli zeptat a tím jsou jejich odpovědi zkreslené jiným pohledem na danou problematiku.

První cíl bakalářské práce jsem zaměřila na vztah postojů studentů a jejich zkušeností s imigranty. Ověřovala jsem hypotézu, zda zkušenosti s imigranty mají vliv na postoje respondentů. Po statistickém ověření mohu říci, že jejich postoje významně souvisí se zkušenostmi. Při porovnání zjištěných dat (tab. č. 1) s očekávanými hodnotami (tab. č. 2) lze učinit závěry o typu prokázané závislosti. Když vzájemně porovnáme hodnotu políčka v řádku „nevadil“ a sloupci „pozitivní“ v tabulce zjištěných dat se stejným políčkem v tabulce očekávaných hodnot, zjistíme, že získaná hodnota (21) je větší než hodnota očekávaná (19,22). Z toho vyplývá, že pozitivní zkušenost přispívá ke kladnému postoji. Naopak negativní zkušenost posiluje záporný postoj. To lze tvrdit při porovnání hodnot políček v řádku „vadil“ a sloupci „negativní“ ($4 > 1,26$).

Druhý cíl mé práce jsem se rozhodla statisticky neověřovat, ale jen popsat výsledek dvou důležitých otázek. V první otázce jsem se studentů ptala, zda považují za důležité učit se o odlišných národech a kulturách. Vybrala jsem respondenty, kteří si myslí, že je to důležité, a přesto by si nepřáli zařadit multikulturní výchovu ani jako součást nějakého předmětu. Téměř jedna čtvrtina respondentů zastává tento názor.

Jak jsem již v teoretické části psala, největší úspěchy má výuka k multikulturalismu vedená přes emotivní složku člověka. To by mohlo znamenat, že výše vybraná skupina studentů nechce pouze sedět v lavicích a něco se učit. Kdyby jim byla nabídnuta možnost výuky multikulturní výchovy v rámci dramatického kroužku, možná by souhlasili.

ZÁVĚR

V teoretické části jsem psala o očekávání majoritní společnosti vůči imigrantům. V odborné literatuře se píše, že nejen u nás, ale i v zahraničí většinová společnost od imigrantů požaduje převážně integraci nebo asimilaci. Proto jsem se studentů zeptala, co oni očekávají od imigrantů. Přibližně 70% z celkového počtu dotázaných mi odpovědělo, že očekávají asimilaci. Dalších cca 20% přiznalo, že od imigrantů čekají integraci.

Očekávání souvisejí i s postoji, které si vytváříme v rámci našich poznatků o daném jevu nebo pomocí našich emocí. Studenti si uvědomují, že je potřeba se učit o jiných národech a kulturách, ale jejich zájem je už o něco menší. Možná nejsou tolik motivovaní pro získávání nových poznatků nebo jim jsou nabízeny prostředky k jejich získání, které je nezajímají. Jak už jsem výše navrhovala, jedním z řešení by bylo nabízet multikulturní výuku formou volnočasové aktivity, například v podobě dramatického kroužku. Studenti, které by daná problematika zajímala, by se mohli učit na modelových situacích a tím získávat a osvojovat si nové vzorce chování.

Myslím si, že je potřeba více zapojit multikulturní výchovu do osnov základních i středních škol. Postoje našich studentů jsou převážně tolerantní a správným a odborným vedením by mohli získat potřebné znalosti pro život i mimo naši republiku, kde by přišli více do styku s multikulturními společnostmi.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-303-X
- [2] KLIMEŠ, L., *Slovník cizích slov*. 6. vyd. Praha: SPN, 1998. ISBN 80-04-26710-6. ISBN 80-7235-023-4
- [3] LOKŠOVÁ, I., LOKŠA, J. Multikultúrna výchova vo vzťahu k národnostným menšinám v modernej edukácii. In *Metody výchovy a vzdelávání ve vztahu k národnostním menšinám*. Praha: Komise Rady hl. m Prahy pro oblast národnostních menšin, 2005. Kapitola 2, s. 67 – 73. ISBN 80-902-972-8-9
- [4] MORKEŠ, F. Identita, kultura a vzdělání. In *Identita ve vztahu k národnostním menšinám*. Praha: Komise Rady hl. m Prahy pro oblast národnostních menšin, 2006. Kapitola 3.1.3, s. 245 – 248. ISBN 80-903727-0-8
- [5] PETRUSEK, M. *Společnosti pozdní doby*. 1. vyd. Praha: Slon, 2006. ISBN 80-86429-63-6
- [6] PRŮCHA, J. *Multikulturní výchova: Teorie – praxe – výzkum*. 1. vyd. Praha: ISV nakladatelství, 2001. ISBN 80-85866-72-2
- [7] PRŮCHA, J. *Interkulturní psychologie*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-855-6
- [8] RÁKOS, P. *Národní povaha naše a těch druhých: Sebeklamy a předsudky jako dějnotvorná síla*. 1. vyd. Bratislava: Kalligram spol. s r. o., 2001. ISBN 80-7149-411-9
- [9] ŠIŠKOVÁ, T. (ed.) *Výchova k toleranci a proti rasismu*. 1. vydání. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-285-8
- [10] ŠIŠKOVÁ, T. (ed.) *Menšiny a migranti v České republice: my a oni v multikulturní společnosti 21. století*. 1. vydání. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-648-9
- [11] ŠVANDOVÁ, T. Postoje žáků české primární školy v interkulturních souvislostech. In *Metody výchovy a vzdelávání ve vztahu k národnostním menšinám*. Praha: Komise Rady hl. m Prahy pro oblast národnostních menšin, 2005. Kapitola 3, s. 149 – 154. ISBN 80-902-972-8-9

SEZNAM INTERNETOVÝCH ZDROJŮ

- [1] CHLUDILOVÁ, I. *Cizinci v České republice* [online]. [cit. 2008-03-02].
Dostupné z WWW: <http://www.cvvm.cas.cz/upl/nase_spolecnost/100006s_chludilova_cizinci.pdf>
- [2] SOKOL, J. *Rasismus a rasa* [online]. [cit. 2008-05-09]. Dostupné z WWW:
<http://www.ucitelskenoviny.cz/obsah_clanku.php?vydani=37&ok=02&odkaz=rasmusus.html>
- [3] Ministerstvo vnitra. *Azyl a migrace* [online]. [cit. 2008-05-09]. Dostupné z WWW: <<http://www.mvcr.cz/azyl/index.html>>
- [4] Co je to rámcový vzdělávací program [online]. [cit. 2008-05-09]. Dostupné z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Rámcový_vzdělávací_program>
- [5] MŠMT, *Rámcový vzdělávací program* [online]. [cit. 2008-05-01]. Dostupné z WWW: <<http://www.nuov.cz/public/File/RVP/CDRVP/RVP/ML/RVP%207842M02%20Ekonomicke%20lyceum.pdf>>
- [6] MŠMT, *Rámcový vzdělávací program* [online]. [cit. 2008-05-01]. Dostupné z WWW: <<http://www.nuov.cz/public/File/RVP/CDRVP/RVP/ML/RVP%204141M01%20Agropodnikani.pdf>>
- [7] z. č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin [online]. [cit. 2008-05-10]. Dostupné z WWW: <<http://www.vlada.cz/cs/rvk/rnm/mensiny/default.html>>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

OA	Obchodní akademie
okr.	Okres
RVP	Rámcové vzdělávací programy
MŠMT	Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy
SZŠ	Střední zemědělská škola
SŠ	Střední škola
KnO	Kostelec nad Orlicí

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1..... Dotazník

Příloha č. 2..... Výsledky dotazníku

Příloha č. 3..... Tabulka kritických hodnot

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Jmenuji se Jana Prausová a studuji Univerzitu T. Bati ve Zlíně, obor sociální pedagogika. Obracím se na vás s prosbou o vyplnění tohoto dotazníku, který se týká postojů studentů SŠ z Kostelce nad Orlicí k azylové problematice. Odpovědi jsou anonymní a budou použity pouze pro zpracování mé bakalářské práce.

U následujících otázek zakroužkujte vždy jednu z variant, pokud není uvedeno jinak.

Pojmy: *imigrant* = přistěhovalec (opak emigranta)

azyl = forma mezinárodní ochrany, která se uděluje osobám, v jejichž případě bylo prokázáno porušování lidských práv v zemi původu

multikulturní výchova = vzdělávací program, který pomáhá eliminovat nebo oslabovat etnické či rasové předsudky, má význam k vytváření postojů vůči imigrantům, příslušníkům národů, kultur, ras, atd.

1. Přišel jsi do přímého kontaktu s nějakým imigrantem?
  - a) ano
  - b) ne

2. Vadilo by ti, kdyby se tvým sousedem stal imigrant?
  - a) rozhodně ano
  - b) spíše ano
  - c) spíše ne
  - d) rozhodně ne

3. Co očekáváš od imigrantů?
  - a) začlenění jedinců do naší společnosti, kdy si přistěhovalci zachovávají své původní etnické a kulturní zvyky a tradice
  - b) postupné včleňování do naší kultury tak, že některé původní znaky kultury se ztratí a jiné si zase naopak osvojí
  - c) určitou izolaci, imigrant si ponechává své zvyky a tradice a na druhou stranu si neosvojuje ani jazyk většinové společnosti
  - d) izolaci, kdy imigrant se nevčleňuje do naší společnosti, ani nelpí na vlastní kultuře

4. Z jakých důvodů si myslíš, že většina imigrantů přichází k nám?
  - a) ekonomické důvody
  - b) sociální důvody
  - c) politická situace v zemi původu
  - d) jiné důvody

5. Měl jsi nějaký pozitivní/negativní zážitek s imigrantem? Pokud ano, krátce popiš.

.....
.....
.....

6. Myslíš si, že imigranti představují pro naši společnost nějakou hrozbu?

a) ano – uveď jakou:

.....

b) ne

7. Myslíš si, že by měl náš stát více regulovat příliv přistěhovalců žádajících o azyl?

a) ano

b) ne

c) nevím

8. Navštívil jsi někdy jakékoliv zařízení pro žadatele o azyl? (např. Pobytové středisko v Kostelci n. Orlicí)

a) ano – jaké:

.....

b) ne

9. Myslíš si, že pro bezproblémové soužití lidí různých kultur, národností je důležité se učit o jejich specifických rysech?

a) rozhodně ano

b) spíše ano

c) spíše ne

d) rozhodně ne

10. Přál by sis zapojení multikulturní výchovy do osnov středních škol?

a) ano, jako samostatný předmět

b) ano, jako součást předmětu společenské vědy

c) ne

11. Co by ses rád naučil od imigrantů? (možnost zatrhnout více možností)

a) jazyk

b) tradice

c) hry, písničky

d) něco o jejich životě a kultuře

e) jiné – uveď co: .....

f) nic

12. Pokud by ti byla nabídnuta možnost pomoci dětem žadatelů o azyl se zapojením do naší společnosti. Zapožil by ses?

- a) rozhodně ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) rozhodně ne

13. Pohlaví

- a) dívka
- b) chlapec

14. Bydliště

- a) Kostelec n. Orlicí
- b) jinde

Děkuji za spolupráci.

PŘÍLOHA P II: VÝSLEDKY DOTAZNÍKU

1. Přišel jsi do přímého kontaktu s nějakým imigrantem?

	OA	SZŠ
ano	34	32
ne	24	14

2. Vadilo by ti, kdy se tvým sousedem stal imigrant?

	OA	SZŠ
rozhodně ano	1	0
spíše ano	8	5
spíše ne	43	29
rozhodně ne	5	12

3. Co očekáváš od imigrantů?

	OA	SZŠ
integraci	13	10
asimilaci	42	32
separaci	2	4
marginalizaci	0	0

4. Z jakých důvodů si myslíš, že většina imigrantů přichází k nám?

	OA	SZŠ
ekonomické	10	13
sociální	15	9
situace v zemi původu	32	21
jiné důvodu	0	3

5. Měl jsi nějaký pozitivní či negativní zážitek s imigrantem?

slovní vyjádření

6. Myslíš si, že imigranti představují pro naši společnost nějakou hrozbu?

	OA	SZŠ
ano	17	14
ne	40	32

7. Myslíš si, že by měl náš stát více regulovat příliv imigrantů?

	OA	SZŠ
ano	34	30
ne	6	3
nevím	17	13

8. Navštívil jsi někdy jakékoli zařízení pro žadatele o azyl?

	OA	SZŠ
ano	11	3
ne	46	43

9. Myslíš si, že pro bezproblémové soužití lidí různých kultur, národností je důležité se učit o jejich specifických rysech?

	OA	SZŠ
rozhodně ano	9	15
spíše ano	36	17
spíše ne	12	13
rozhodně ne	0	1

10. Přál by sis zapojení multikulturní výchovy do osnov středních škol?

	OA	SZŠ
jako samostatný předmět	1	3
jako součást předmětu společenské vědy	37	24
ne	21	19

11. Co by ses rád naučil od imigrantů?

	OA	SZŠ
jazyk	27	22
tradice	12	12
hry, písničky	10	9
něco o jejich životě a kultuře	39	35
jiné	1	3
nic	3	4

12. Pokud by ti byla nabídnuta možnost pomoci dětem imigrantům se zapojením do naší společnosti. Započil by ses?

	OA	SZŠ
rozhodně ano	3	5
spíše ano	21	21
spíše ne	30	19
rozhodně ne	3	1

13. Pohlaví

	OA	SZŠ
dívka	41	32
chlapec	16	14

14. Bydliště

	OA	SZŠ
KnO	8	2
jinde	49	44

PŘÍLOHA P III: TABULKA KRITICKÝCH HODNOT

Kritické hodnoty $\chi_{\alpha}^2(n)$. $X \sim \chi^2(n)$, $P(X > \chi_{\alpha}^2(n)) = \alpha$

n	α									
	0.995	0.99	0.975	0.95	0.9	0.1	0.05	0.025	0.01	0.005
1	0.00	0.00	0.00	0.00	0.02	2.71	3.84	5.02	6.63	7.88
2	0.01	0.02	0.05	0.10	0.21	4.61	5.99	7.38	9.21	10.60
3	0.07	0.11	0.22	0.35	0.58	6.25	7.81	9.35	11.34	12.84
4	0.21	0.30	0.48	0.71	1.06	7.78	9.49	11.14	13.28	14.86
5	0.41	0.55	0.83	1.15	1.61	9.24	11.07	12.83	15.09	16.75
6	0.68	0.87	1.24	1.64	2.20	10.64	12.59	14.45	16.81	18.55
7	0.99	1.24	1.69	2.17	2.83	12.02	14.07	16.01	18.84	20.28
8	1.34	1.65	2.18	2.73	3.49	13.36	15.51	17.53	20.09	21.95
9	1.73	2.09	2.70	3.33	4.17	14.68	16.92	19.02	21.67	23.59
10	2.15	2.56	3.25	3.94	4.87	15.99	18.31	20.48	23.21	25.19
11	2.60	3.05	3.82	4.57	5.58	17.28	19.68	21.92	24.72	26.76
12	3.07	3.57	4.40	5.23	6.30	18.55	21.03	23.34	26.22	28.30
13	3.57	4.11	5.01	5.89	7.04	19.81	22.36	24.74	27.66	29.82
14	4.07	4.66	5.63	6.57	7.79	21.06	23.68	26.12	29.14	31.32
15	4.60	5.23	6.26	7.26	8.55	22.31	25.00	27.49	30.58	32.80
16	5.14	5.81	6.91	7.96	9.31	23.54	26.30	28.85	32.00	34.27
17	5.70	6.41	7.56	8.67	10.09	24.77	27.59	30.19	33.41	35.72
18	6.26	7.01	8.23	9.39	10.86	25.99	28.87	31.53	34.81	37.16
19	6.84	7.63	8.91	10.12	11.65	27.20	30.14	32.85	36.19	38.58
20	7.43	8.26	9.59	10.85	12.44	28.41	31.41	34.17	37.57	40.00
21	8.03	8.90	10.28	11.59	13.24	29.62	32.67	35.48	38.93	41.40
22	8.64	9.54	10.98	12.34	14.04	30.81	33.92	36.78	40.29	42.80
23	9.26	10.20	11.69	13.09	14.85	32.01	35.17	38.08	41.64	44.18
24	9.89	10.86	12.40	13.85	15.66	33.20	36.42	39.36	42.98	45.56
25	10.52	11.52	13.12	14.61	16.47	34.38	37.65	40.65	44.31	46.93
30	13.79	14.95	16.79	18.49	20.60	40.26	43.77	46.98	50.89	53.67
35	17.19	18.5	20.57	22.5	24.8	46.1	49.80	53.20	57.34	60.27
40	20.71	22.16	24.43	26.51	29.05	51.81	55.76	59.34	63.69	66.77
45	24.31	25.9	28.37	30.6	33.4	57.5	61.66	65.41	69.96	73.17
50	27.99	29.71	32.36	34.76	37.69	63.17	67.50	71.42	76.15	79.49
60	35.53	37.48	40.48	43.19	46.46	74.40	79.08	83.30	88.38	91.95
70	43.28	45.44	48.76	51.74	55.33	85.53	90.53	95.02	100.43	104.21
80	51.17	53.54	57.15	60.39	64.28	96.58	101.88	106.63	112.33	116.32
90	59.20	61.75	65.65	69.13	73.29	107.57	113.15	118.14	124.12	128.30
100	67.33	70.06	74.22	77.93	82.36	118.50	124.34	129.56	135.81	140.17